

Táguló mozgástér, Duna-völgyi stratégia

BESZÉLGETÉS BALÁZS PÉTER KÜLÜGYMINISZTERREL

– Folyóiratunk 1990 óta ad helyet azoknak az írásoknak, amelyek bemutatják a magyar kormány külpolitikáját, alapvető céljait, értékrendszerét, stratégiáját, gyakorlati lépéseit. Egy negyedéves periodika nyilván nem a napi aktualitásoktól lesz érdekes, hanem attól, hogy folyamatában ábrázolja a két évtized külpolitikai tevékenységét. Ön nem régóta van a hivatalában, de nyilván az eltelt fél év alatt is sok minden változott.

– Fél évvel ezelőtt azzal jöttem a Külügyminisztériumba, hogy rengeteg ötletünk, óriási kapacitásunk, sok-sok jól képzett emberünk van, és ezekkel a lehetőségekkel élni kell.

A nemzetközi közvélemény a tényeknek hisz

– *Hogyan ítéli meg most a magyar külpolitika presztízsét, lehetőségeit?*

– Nemzetközi megítélésünk immunis a szóvirágokkal, tömjénezéssel szemben. A valódi teljesítményt honorálják, a tényeknek hisznek. A Bajnai-kormányt az jellemzi, hogy előbb cselekszünk, és aztán kommunikálunk. És amit kommunikálunk, az visszakereshető a tényekben. Magyarország nemzetközi megítélése pozitív, az elmúlt hónapokban rohamosan javult.

– *Előfordult ugyanakkor, hogy egyes 89-es évfordulós nemzetközi megemlékezésekre nem invitálták a magyar kormány képviselőit.*

– Ez inkább a mai belpolitikai helyzet nyomorúságát jellemzi. Nézze, 1989 az átalakulás éve volt, zsúfolva eseményekkel. Kezdve Pozsgay Imre kijelentésétől, amellyel 1956-ot népfelkelésnek minősítette, folytatva Nagy Imre újratemetésével, az NDK-s menekültek kiengedésével. Ne felejtjük el, hogy az akkori magyar kormány egyeztetve az NSZK-val, a Szovjetunióval hatvanezer embert engedett át a határon, s akkor még nem beszéltünk a máig meghatározó érvényű kerekasztal-tárgyalásokról. Tehát amiről ön beszélt, az inkább belpolitikai jelentőségű.

Balázs Péter

– *Hogyan él a magyar külpolitika a táguló lehetőségekkel és a javuló nemzetközi megítéléssel?*

– Fél évvel ezelőtt felmértük a lehetőségeinket, és felmértük a feladatokat. Milyen megoldandó problémák sorakoztak előttünk? Nos, a nyugat-balkáni térség helyzete máig rendezetlen. Lőni ugyan már nem lőnek ott, ezért a beavatkozni képes katonai erő már elvonult onnan, de a nyugat-balkáni kérdés még nincs megnyugtatóan rendezve, ahogy mondani szoktam: *unfinished business*. A két leginkább rendezésre váró kérdés Boszniaé és Koszovóé. A világ érdeke és a mi érdekünk is az volna, hogy ott működőképes államok jöjjenek létre. Két közvetlen szomszédunk, Szerbia és Horvátország is érdekelt ebben a kérdésben. Nekünk tehát többszörösen is érdekünk e probléma kezelése, sőt azt mondhatnám, ez lehetőségünk és kötelességünk, hiszen mi, magyarok rengeteget tudunk Bosznia-áról, ahol – ezt hangsúlyozom – igen-igen nagy presztízse van Magyarországnak.

– *A jó megítélésben nyilván szerepet játszik Kállay Béni, aki a Monarchia idején Bosznia-Hercegovina kormány-*

zója volt, az ottani közigazgatási rendszer kialakítója, és aki mecénásként még a helyi kultúrát is támogatta.

– Igen, bizonyára. A hagyományok rengeteget számítanak, de most segített a jelenlegi külpolitikai helyzet szerencsés csillagállása is.

A magyar kezdeményezés

Jelenleg Magyarország a visegrádi négyek, a V4 elnöke, tehát ebben a körben most kezdeményezően tudunk fellépni. Egy másik tényező, hogy készülünk a hármas EU-elnökségre. Nem tettem mást, mint hogy ezeket a tényeket és lehetőségeket összeilleszttem, és egyetlen napra – ez október 6-án történt – a Magyar Külügyminisztérium megszervezett egy különleges találkozósort. Kezdtük egy másfél órás „visegrádi egyeztetéssel”. Egymás között tisztáztuk és megfogalmaztuk, mi a mi négyünk érdeke és lehetősége a Nyugat-Balkánon. Utána csatlakozott a társaságunkhoz a belga és a spanyol külügyminiszter, azoknak az országoknak a külügyi vezetője, amelyekkel együtt alkotjuk majd az uniós elnökségi triót. A jelenlegi soros elnök, Svédország képviselőjében egy szenior diplomata jött el. És még egy szerencsés momentum: miután a mi EU-elnökségi triónk után Lengyelország következik az elnökség pozíciójában, így az a ritka helyzet fordult elő, hogy a teremben olyan uniós elnökségi kontinuitás jött létre, amelyik meglehetősen ritka, viszont nagyon hatékony, hiszen a felvázolt elképzelések, tervek gyakorlati megvalósításához hosszú időszakra kell előrelátnunk. És ekkor következett a magyar hozzájárulás. A V4-es és az uniós megbeszélések után folytattuk a tárgyalássorozatot, de már a nyugat-balkáni külügyminiszterekkel. Sikerült elérnünk, hogy mindegyik nyugat-balkáni országot külügyminiszter képviselje, sehonnan nem küldtek helyetteset. Velük kiegészülve – ez már diplomáciai fortély – ebédnél folytattuk a megbeszélést. Őket hetüket tudniillik egy tárgyalóasztalhoz leültetni nem lehet, hiszen a tárgyalóasztaloknál államok képviselői ülnek. A táblák és zászlók jelzik a protokollt. Ám egy ebédőasztalnál személyek ülnek. Igaz, hogy nem nézett mindenki a másokra, mondjuk a szerb külügyminiszter nem a koszovói külügyminiszterrel társalgott, de mindannyian egy asztalnál ültek. A magyar diplomácia így elérte, hogy itt egy hosszú távú és remélhetőleg eredményes nemzetközi folyamat vegye kezdetét.

A lezáratlan múlt gyengíti a jelent

– *2011-ben fél esztendeig Magyarország lesz az EU soros elnöke. Nyilván a Magyar Köztársaság képviselőjében tevékenykedik. De milyen jó volna – nagy szavakat*

Miroslav Lajčák szlovák külügyminiszterrel

használok – a magyar állam képviseletében s egyben egy egyetemes, magyar kulturális nemzet képviseletében vezetni az uniós ügyeit.

– Igen, ez nagyon jó volna! Ám azt kell kérdezni, ha ötszáz év alatt nem alakult ki egy egyetemes, koherens, máig ható nemzettudat, egy akkor egyetlen esztendő alatt hogy az ördögbe alakulhatna ki?! Nálunk Mohács óta partikuláris identitások léteznek. Hódoltság magyar, császári magyar, erdélyi magyar – és ezeknek a lenyomatai és örökösei. Leszűkítem az időtávot. Ha kilencven év alatt nem tudtuk megbirkózni Trianon problémájával, akkor egy év alatt hogyan tudnánk? Korszerű nemzettudat ott tud kialakulni, ahol a múltat és a jelent meg tudják különböztetni egymástól. A magyaroknak az egyik legfőbb betegsége, hogy mindig a múlton rágódnak. A múltat nem tudják helyére tenni, a múlt állandóan belekúszik az aktuálpolitikába, és ez egy nyugtalan, bizonytalan nemzettudatot eredményez. Hiszen nincsen lezárt, közmegegyezéssel elfogadott válaszunk sem Trianonra, sem az azt követő eseményekre. Európában ez nem mindenütt van így. Mondok egy példát: Dánia. Bismarck annak idején tönkrevverte a dánokat, elvette tőlük az ország leggyönyörűbb tartományát, Schleswig-Holsteint (az nekik ugyanolyan, mint nekünk Erdély), de Dániában ma nem találkozunk történelmi panaszokkal és lezáratlan múlttal. Ami velük történt, az 1864-ben történt, ezért ma könnyet nem ejtenek. Más példa: Németország másfél generáció alatt feldolgozta a hitleráj összes gyalázatát és bűnét. Ma nem úgy nézünk egy németre, mint egy egykori fasiszta állam polgárára, hanem mint egy korszerű, modern, a konstruktív európai jövőbe tekintő és azt építő állam képviselőjére. Annak, hogy egy nemzetről mások miként vélekednek, sok szempontból nagyon nagy a jelentősége. A magyarok mintha mindmáig nem tudnák elosztatni magukról azt a gyanút, hogy a tudatukban ott lengedez némi irredentizmus és sovinizmus.

Balázs Péter nyilatkozik az Európai Utasnak

- *Egy év alatt nyilvánvalóan nem lehet alapvetően változtatni a szomszédainkhoz való viszonyon...*
- De munkálkodunk ezen, és ahol lehet, csökkentjük az olykor váratlanul fellépő feszültségeket. Tanulmányokat lehetne írni országonként a szomszédági viszonyainkról. Most csak egy relációt említek meg: a Szerbiához fűződő viszonyunkban sikerült előrelépni. Eljutottunk oda, hogy létrehoztunk egy közös magyar–szerb vagy, ha úgy tetszik, szerb–magyar törénészbizottságot. Ez a bizottság az újvidéki magyar vérengzést vagy a Tito-partizánok magyarok elleni bűneit egyaránt fel fogja dolgozni. Ennek a bizottságnak a létrehozása – magának a gondolatnak az elfogadtatása – rengeteg háttér munka eredménye. De ez az alap. A jövőendő együttműködés alapja a közösen elfogadható múlt vállalása, és ez azzal kezdődik, hogy mi is gyónunk, és ők is gyónnak.
- *Egyik előadásában azt hallottam, nagyon fontosnak tartja a visegrádi négyek együttműködését.*
- Igen, a V4-ek egy bevezetett, a nagyvilág által elismert és elfogadott fogalom. Meggyőződésem, hogy rengeteg lehetőség van ebben a kapcsolatrendszerben. Ezeknek az országoknak az összetartozása, kapcsolatrendszere 1335-ig visszamenően rengeteg azonosságot, hasonlóságot, párhuzamosságot mutat. Kik szálltak szembe a szovjet modernizációs modellel? 1956-ban a magyarok és a lengyelek, 68-ban a csehszlovákok. Természetesen az NDK is, 1953-ban, csak őket nagyon gyorsan lenyomták, mert ott a tankok kéznél voltak... Sajnos nem érezzük azt, hogy milyen pontenciális erő rejtőzik ebben az együttműködésben. Hol az egyik, hol a másik mászik ki a családból, azt feltételezve, hogy egyedül többre megy. Az elmúlt húsz esztendő bizo-

nyította, hogy az önállósodás nem kifizetődő... És hozzáteszem, ez elsősorban vezető politikusok szintjén szokott előfordulni. A mélyebb rétegekben, a természetes találkozásokban és közösségekben sokkal hangsúlyosabb és harmonikusabb az együttműködés. Kimondom: igen, hiszek a visegrádi együttműködésben – ahol tudom, ott erősítem. Szóval, tettel, minden területen és minden szinten.

A Duna-völgyi stratégia

- *Bécsben, az IDM-beli (Institut für Dunaauraum und Mitteleuropa) kollégáink hívták fel a figyelmünket arra, hogy térségünkben készül egy nagy uniós Duna-völgyi projekt. Ők már építik, keresik a kulturális és a hagyományokon alapuló Duna menti együttműködés lehetőségeit. Mit tud mondani erről a Duna-völgyi projektről? Létezik-e, s ha igen, milyen stádiumban van?*
- Előjáróban hangsúlyozom, az EU létevel és filozófiájával sugallja, kínálja a regionális együttműködéseket. Célszerű a hasonló projekteket összehangolni és felfűzni egy nagyobb régió közös érdekeire. Ezzel jelentősen növekszik a megvalósulás esélye. Az ún. Balti-tengeri stratégia volt az első ilyen nagy program. A balti országok összefogtak, a közös érdekeket illetően – infrastruktúra, környezetvédelem, gazdasági, logisztikai centrumok létrehozása – egyeztettek, terveztek, és létrehozták az egész térség érdekeit felmutató stratégiát. Tőlük kaptunk kedvet és ötletet, hogy itt, Közép-Európában, a Duna-völgyben és a hozzá tartozó térségben összehozunk egy hasonló nagyságrendű és jelentőségű összefogási tervet.
- *Kik voltak a kezdeményezők, milyen stádiumban vannak az elképzelések?*

– Volt egy osztrák–román, volt egy dél-német kezdeményezés. Amikor hivatalba léptem, rájöttem, hogy ezeket össze kell fogni. Van némi brüsszeli tapasztalatom és hátterem, „brüsszeli fejjel” azt kérdeztem, miért nincsenek ezek a regionális és közlekedési elképzelések összehangolva. Négy évig dolgoztam az EU-ban, transzeurópai közlekedési koordinátorként. Összeültünk hát az osztrák külügyminiszterrel meg a románnal és a némettel, és megrendeztük az ún. „ulmi találkozót”. Kezdtük összeilleszteni a részleteket, majd leülttem Danuta Hübner asszonnyal (akkor még ő volt a regionális EU- biztos), hogy összerakjuk a mozaikot. Az elképzelés innentől kezdve reálissá vált, és azt is elértük, hogy ez év júliusában az EU-csúcs kimondja: szükséges a Duna-völgyi régió számára egy országokat átfogó közös stratégia. Persze ezt majd meg kell fogalmazni, ki kell dolgozni. A lényeg: huszonhét kormányfő áldását adta erre a döntésre, és a munka már el is kezdődött.

– *Kaphat-e uniós támogatást a térség az elképzelés megvalósításához?*

– Ez a mostani stádiumban még nincsen benne. Viszatarék a Balti-tengeri stratégiára mint példára. Annak megalkotói a terveik megvalósításához nem kértek külön pénzt. Azt mondták: átrendezzük az eddigi forrásokat, társítjuk egymással a célokat. Hasonlóan kell nekünk is eljárunk. Ha jól összerakjuk térségünkben a sokféle elemből és részből álló nagy egységet, akkor nem zárom ki annak a lehetőségét, hogy 2014-től felvethetjük, érdemes volna ez a közös terv valamilyen plusz támogatásra. Így oda lehetne állni az unió, vagyis a nagyobb közösség elé. Ez az elképzelés ugyanis nem húzza ki a szőnyeget a jelenlegi költségvetési ciklusban is működő kohéziós és strukturális alapok alól. Ezekben az összeállásokban, a Balti-tengeriben és a Duna-völgyiben együtt vannak befizető – tehát a támogatást adó – és támogatást kapó országok is. Szak-

nyelven mondvá: vannak köztük nettó donor és nettó recipiens államok is. Hiszen Baden-Württemberg vagy Bajorország éppen úgy részese ennek a tervnek, mint a Duna-delta. Alapvetően ez az uniós gondolkodás alapja és lényege: legyen olyan terv, amely minden résztvevő számára hasznos, mert akkor az támogatható.

– *Ez a két régió, a Balti-tengeri és Duna-völgyi némileg lefedi az egykor Zwischeneuropának, Köztes-Európának nevezett térséget, a két egykori erős hatalom, Németország és Oroszország közti területet. Van áthallás a valamikori köztes-európai elképzelések és a mostani csoportosulás között?*

– Semmi. Ezt határozottan állítom. Azok az elképzelések valamikor az I. világháború után születtek. Azokat az állapotokat rég elmosta az idő. A mai Németország az unió egyik fő tengelye, bizalmi bázisa, egyik alapvető finanszírozója és összetartója.

– *A Duna-völgyi stratégiában kap-e helyet a kultúra?*

– Ez nem kulturális projekt, de persze jó volna, ha lenne benne kultúra is. A Duna-völgy és Közép-Európa kultúrája különlegesen gazdag hozzájárulás Európához, olyan közös öröksége a térségnek, amely Kufsteintől Constanciaig terjed, Krakkótól Zágrábig. Ez az örökség összetart bennünket.

– *Krakkó például melyik régióhoz tartozhat? A Balti-tengerihez vagy a Duna-völgyihez.*

– Ezt majd Krakkó eldönti. Lehetséges, hogy mind a kettőhöz. A két régió nyilván nem éles vonallal határolódik el egymástól, de az is nyilvánvaló, hogy más a Balti-tengerhez kapcsolódó térség, és más a Dunához és annak a vízgyűjtőjéhez tartozó terület.

– *Akkor tehát készülnünk kell a Duna-völgyi együttműködésre?*

– Annál is inkább, mert 2011-ben Magyarország az unió soros elnöke, és azt szeretnénk, hogy addigra elkészüljünk a stratégia alapvető kidolgozásával. 2010 elején a Magyar Köztársaság összehívja a Duna-völgyi projekthez tartozó országok külügyminiszteri tanácskozását.

– *Végezetül egy személyes kérdés. Gazdag pályafutást tudhat maga mögött. Hogyan képzei 2010-től pályája folytatását? Mi volna a beteljesedés?*

– Ez a pálya már többször is beteljesedett. Amikor én lettem Magyarország első EU-biztosa, azt gondoltam, hogy ez a csúcs. Olyan pont, ahol a nekrológiában már meg lehet állni. Aztán jött ez a külügyministerség, teljesen váratlanul. Ez is egyfajta kihívás. Tervek? A Közép-Európai Egyetemen vár a szobám: fizetés nélküli szabadságon vagyok, és azt kértem, hogy ne vegyék le az ajtóról a névtáblámat.

Módos Péter